

1221-2021 800 LET OD VYDÁNÍ MEMORIALE PROPOSITI

1. PŘÍSPĚVEK

*(Ottaviano Turrioni, ministr BS OFS Cannara - Perugia,
ve spolupráci s br. Alfredem Parambakathu OFMConv., Generálním asistentem OFS)*

HISTORICKÝ RÁMEC

Úvod

Období života svatého Františka (1182-1226) je zahrnuto do obrovského fenoménu sociální, ekonomické a náboženské obnovy a znovuzrození, která probíhá v průběhu XI.-XIII. století, během nichž feudální společnost vstupuje do krize a pomalu se formuje nový řád, obecnější a civilnější, doprovázený novými a zajímavými náboženskými směry.

V církvi již dlouho existují důvody korupce a sekularity na různých úrovních: zásahy politické moci (císaři Svaté říše římské, počínaje Karlem Velikým – IX. století) při jmenování biskupů, též papež výrazně přispěl ke snížení stupně morálky u mnoha členů církevní instituce.

1. Reformní hnutí benediktinského původu.

Fenomén, který se zapsal do historie jako „reformní hnutí“ církve, začal v klášteře Cluny (Francie), založeném v roce 910, za účelem návratu církve k evangelímu původu. Byl usnadněn návratem k původní řeholi svatého Benedikta. Síla tohoto kláštera, který se brzy stal centrem vysoké duchovnosti, závisela na skutečnosti, že papež učinil opata přímo závislým na Svatém stolci, zbavuje ho biskupské jurisdikce, jde o „revoluci“ s respektem ke zvyklostem doby, kdy bylo běžné, že mocí biskupa byli povyšováni lidé, žádaní politickou mocí nebo jí určovaní.

Příkladem Cluny následovaly kláštery Camaldoli (založený sv. Romualdem v roce 1012), Vallombrosa (St. Giovanni Gualberto, 1036) a další, jako jsou kartuziáni (Sv. Bruno z Kolína nad Rýnem, 1030 - 1110) a cisterciáci (sv. Roberto z Molesme, 1024 – 1111 a též St. Bernardo from Chiaravalle, 1090 - 1153).

2. Evropská obnova

Příspěvek těchto klášterních řádů k zesílení povědomí o návratu k evangelickému duchu, v kombinaci s novými perspektivami života spojenými s rodícím se fenoménem „Evropského znovuzrození“ po roce 1000, byl pozoruhodný.

Znovuzrození determinovalo několik faktorů: konec barbarských invazí, značný demografický nárůst, úpadek feudalismu jako politického systému, rozmach měst, hospodářský a kulturní rozvoj a samozřejmě hnutí reformy církve, které bylo zatíženo dvěma rozšířenými zly : svatokupectvím (získáváním církevních úřadů) a konkubinátem (porušováním církevního celibátu). Tato zla byla silně spojená s politikou zasahování do života církve, a to jak ze strany imperiální politické moci, tak ze strany sekulárního feudalismu.

V boji, ve kterém se církev snažila vyvázat z císařské moci, se objevují dvě postavy papežů, obnovitelů její svobody: MIKULÁŠE II (980-1061) a především ŘEHOŘE VII (kolem 1015-1085). Mikuláš II zahájil silnou akci zaměřenou na odstranění volby papeže duchovenstvem a římským lidem se souhlasem císaře: papeže zvolila pouze kardinálská kolegia (synod z r. 1059). Kontrast se vyostřil u papeže Řehoře VII. a císaře Jindřicha IV. Byli hlavními protagonisty takzvaného „boje o investituru“, což je fenomén, který trval několik desetiletí a skončil v roce 1122 Wormským

konkordátem, kompromisem, zdrojem budoucích svárů, který ale prozatím znamenal uznání autonomie papežství.

3. Od klášterní spirituality ke zrodu nové laické spirituality

Byly zmíněny klášterní řády. Základem jejich návrhu na křesťanský život byla víra, že světská realita je zdrojem duchovního nebezpečí, a že pouze individuální vztah s Bohem, žitý v odříkání a strohosti života v klášteře, může otevřít cestu ke spáse. Vize, samozřejmě opačná k té, kterou nacházíme u svatokupeckých a konkubinálních duchovních, věnujících se světským zájmům. V každém případě, i když činnost mnichů také udržovala ve své struktuře prvky kontaktu s feudálním systémem (původ mnoha mnichů byl ze šlechtických rodů, založení opatství bylo často financováno šlechtici...), se tento ideál po dlouhou dobu živil velkým náboženským zápallem, který dokázal přilákat mnoho lidí. Velké změny, které se ve společnosti odehrály po roce 1000, však měly dopad i na cestě života v náboženské dimenzi na straně laiků: objevuje se nové svědomí, autentičtější citlivost, blíže k prvotní církvi, která chce přinést evangelium do každodenního života, církev pro svět a myšlenka, že i laici mohou žít poselství evangelia ve svém každodenním životě. Opravdu nová myšlenka ve srovnání s tím, co se věřilo - že křesťanské dokonalosti je možno dosáhnout pouze v „comtemptus mundi“ (opovržení světem), dodržováním klášterního nebo poustevnického života s odmítáním společnosti a světských záležitostí.

Silná touha po návratu k duchu evangelia však v některých případech vyvolala polemické postoje, opozici vůči církvi a korupci té části její hierarchie, která měla posvěcovat její misi. Hnutí jako Kataři, Valdenští, Arnaldisté, Umiliati se zrodila jako protest proti tomuto stavu věcí, ale zašla mnohem dále a začala podporovat nauku považovanou za heterodoxní a jako takovou odsouzenou církví (koncil ve Veroně, 1184).

4. Kající tradice a její vývoj po roce 1000

V historii církve má kající hnutí velmi starobylý původ. Zahrnovalo ty, kteří se po křtu rozhodli přizpůsobit svůj život Boží vůli. Konzistence však nebyla vždy respektována: pro ty, kteří pokračovali v páchání závažných hříchů, bylo možné odpuštění, pokud by skutečně změnili svůj vnitřní život a každodenní chování pokáním, které spočívalo v modlitbách, abstinenci a almužně... Určení "pokání" znamenalo pro každého vyjádřit svou vůli během veřejného obřadu za přítomnosti biskupa, přijímajícího novou podmínku viditelného života: sedadlo v zadní části kostela, poloha na kolenou, opotřebovaný hábit, oholení hlavy, dlouhé vousy... Teprve poté, co uběhl čas stanovený pro pokání, bylo možné přijetí do kategorie nebo Řádu kajících, jejichž životní styl, kromě zajištění skromného oblečení (tuniky), musel zahrnovat odmítnutí provádět práce, které by mohly být škodlivé pro duši člověka, například obchodní a finanční činnosti a také účast na populárních oslavách a přehlídkách. Rovněž bylo zakázáno nosit zbraně a účastnit se válek.

Dalšími charakteristikami života kajícího byl **půst** podle stanovených církevních pravidel, zejména ve třech výročních půstech: o Velikonocích, po Letnicích, o Vánocích; **dobrovolné bičování** bylo také považováno za trest, který nahrazoval ostatní; **pout'**, která bude vykonána na vzdálená místa značného náboženského významu, byla formou pokání, praktikovanou v každém století. Další kající podmínkou, kterou si mohli vybrat jak mniši tak laici, bylo **uzavření se**, izolace od světa, aby hledali pouze Boha.

5. Laici, směřující k „bratrským společenstvím“

Odrazy velkých ekonomických a sociálních transformací se objevily také ve vývoji „kajícího stavu“: již není „únikem ze světa“ v individuálních pojmech za účelem dosažení křesťanského ideálu, ale

„bytím ve světě“, které staví evangelium do středu pozornosti s cílem napodobovat chudého a pokorného Krista.

Toto vzepětí k tak vysokému ideálu shromáždilo mnoho laických věřících, díky jimž vznikly skupiny nebo „bratrská společenství“ ženatých a celibátních lidí, kteří si adoptovali i bez nutnosti společného soužití stejný závazek kajícího života, stejné „Propositum vitae“ (srov. Fr. RIVI, *František z Assisi a laici své doby, řada TAU / 2, Rimini 2004, s. 64*).

Moudrost papeže Inocence III (1160-1216), vítajícího nová laická hnutí v katolické církvi, upřednostňovala kající hnutí: byl to on, kdo znovu otevřel případ Kajících a schválil je dopisem z června 1201. Obsahoval návrh, kterým byl regulován stav života Kajících: pokora, trpělivost, dobročinnost, půst a modlitby byly jejími inspirativními principy. Můžeme tedy uvažovat o Třetím řádu kajících, formě života, která nějak předcházela františkánskému třetímu řádu.

Bude to až mimořádná lidská a náboženská zkušenost Františka z Assisi, která ukončí dlouhý proces obnovy kajícího stavu. „V něm je možné uchopit současně vrchol nejautentičtější lidské a křesťanské aspirace laiků a nejzářivější návrh řešení ...“ (o. RIVI, *František z Assisi ... str. 72*). Jeho příklad, jeho slova podněcují působivý rozkvět mužů a žen, kteří se v různých formách vydají cestou křesťanské dokonalosti.

6. František kajícník

Když František pochopí, že svody světa (peníze, sen o sobě jako rytíři, účast na zkušenostech veselé party svých společníků ...) nejsou schopny dát jeho životu hluboký smysl, zahájí vnitřní cestu při hledání nového životního stylu, který povede k objevení a žití ústředního bodu evangelia.

Na začátku své nové náboženské zkušenosti pociťuje František volání kající duchovnosti, jak to on sám píše ve své Závěti:

Pán dal mně, bratru Františkovi, abych takto začal dělat pokání: když jsem ještě vězel v hříších, zdálo se mi nesnesitelně hrozné, měl-li jsem se setkat s malomocnými. Proto sám Pán mě dovedl mezi ně a prokazoval jsem jim skutky milosrdenství. A když jsem od nich odcházel, pak to, co se mi zdálo hrozné, proměnilo se mi v radost pro duši i tělo. Potom jsem už dlouho neváhal a opustil jsem svět.

Výraz „opustil jsem svět“ by však neměl být chápán jako útěk ze světa do ticha kláštera nebo života v lese či v horské poustevně: izolace, ve které František a jeho první společníci žijí je „obecně v pohybu, který vůbec nevylučuje kontakt se světem...“ a jeho touha „přetvářet se podle podoby svatého evangelia“ ho mohla pouze posunout směrem k apoštolskému životu, tj. aktivnějšímu životu mezi lidmi (G. CASAGRANDE, *Řád pro laiky. Pokání a kajícníci ve třináctém století, u Františka z Assisi a v prvním století františkánské historie, Turín, 1997, s. 238*).

Je to sám Tomáš z Celana v Prvním životopise (35), který zdůrazňuje, že si František byl vědom toho, že byl poslán Bohem, aby k Němu vedl duše, pro které zemřel, a pokud máme věřit ActusFioretti (kapitola XVI), František si tím byl jistý proto, že se uchýlil k radě bratra Silvestra a sv. Kláry. Ale i Innocenc III. ho také povzbudil, aby pokračoval v kázání, jak vypráví Tomáš z Celana (Druhý životopis, 17), kde píše:

Nato začal František podle plné moci, kterou od papeže dostal, rozsévat sémě ctnosti, chodit po městech i vesnicích a se zápallem kázat.

Kázání určené všem: mužům i ženám, mladým i starým, zdravým i nemocným, dělníkům a rolníkům, šlechticům a prostým lidem ..., poselství obrácení a pokání k důslednému žití evangelia. Téma „pokání“ je ústřední v životě svatého a v jeho kázání. Jaký je jeho obsah?

Obě verze Dopisu věřícím lze považovat za jádro jeho „norem života a spásy“ (A. FREGONA, *Sekulární františkánský řád cit., S. 83*), které se z lásky k Bohu stávají konkrétními v lásce k bližnímu i nepřítelům, v milosrdenství, lásce, pokoře, čistotě, jednoduchosti, opovržení pro tělo a jeho zlozvyky, časté zpovědi a eucharistickém společenství ... To jsou známky života, který František a jeho první společníci nabízejí v kontaktu s lidmi, v kázáních, která přinášejí pokoj a radost, schopných zvýšit rostoucí počet lidí, ženatých a celibátních, kteří se rozhodli žít jako kající, kteří zůstávají ve svých domovech, aniž by se vzdali své rodiny a své práce.

Závěr

Stav dobrovolného pokání tedy existoval od starověku a byl formou života, kterou církev uznávala pro laiky, kteří ji chtěli přijmout, a která může být vyjádřena v různých formách. Odlišná, nová a původní byla „forma života“, kterou naznačil František pro laiky, která byla základem intenzivního oživení kajícího hnutí, zejména ve střední a severní Itálii: fenomén tak značný, že byl uznán římskou kurií.

Dostáváme se tak k vydání *Memoriale Propositi* z roku 1221.